

27 november 2020

Dukenburg (Zwanenveld), gemeente Nijmegen

Verslag reflectieve monitor

Een belangrijk doel van het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) is leren. Het programma voert daartoe jaarlijks een reflectieve monitor uit. In het najaar van 2020 vond hiervan de tweede ronde plaats. Dit gebeurde door middel van een gesprek van 1,5 uur met de gemeentelijke projectleider(s) van de proeftuin en de verantwoordelijke wethouder, eventueel, op initiatief van de gemeente aangevuld met partners of projectmedewerkers. Dit is het verslag van het gesprek met de proeftuin binnen de gemeente Nijmegen.

Stand van zaken

In de proeftuin Dukenburg is de gemeente bezig met het opstellen van een wijkuitvoeringsplan en wordt er geïnventariseerd onder welke condities bewoners bereid zijn de overstap te maken. Verder loopt een marktverkenning. Er start in januari een marktconsultatie met zes partijen. De uitkomsten hiervan moeten uiteindelijk helpen bij het nemen van een besluit over de omvang van het aan te sluiten gebied (de proeftuin zelf bestaat uit circa 800 woningen, maar om de businesscase te versterken kan het aantrekkelijk zijn om het plangebied te vergroten) en over wat publiek en wat privaat te beleggen. Meer concreet: backbone én distributienet publiek of alleen de backbone publiek?

Met behulp van de uitkomsten van de marktconsultatie worden scenario's uitgewerkt in een inkoopstrategie en ter besluitvorming voorgelegd aan de Raad van Commissarissen van de woningbouwcorporaties enerzijds en aan de gemeenteraad anderzijds.

Wat er speelt in de bredere context:

- Op landelijk niveau is de gemeente actief in de VNG-werkgroep die input levert voor het wetstraject van de Warmtewet.
- Op provinciaal niveau wordt met de provincie Gelderland en zeven Gelderse gemeenten de optie verkend om een provinciaal warmtebedrijf op te richten (zie ook de lessen).
- Op gemeentelijk niveau is een Transitievisie Warmte opgesteld waarin is uitgewerkt hoe de gemeente met de 44 wijken wil omgaan. Een warmtenet wordt als kansrijk gezien voor bijna de hele stad, maar er moet

nog gezocht worden naar voldoende beschikbare bronnen. Dilemma waar de gemeente tegenaan loopt is dat aquathermie zonder subsidie niet haalbaar is. Binnen de huidige regels komt een aquathermieproject niet snel (voor het volledige benodigde bedrag) in aanmerking voor SDEplus - subsidie lastig, terwijl een aquathermie-project zonder deze subsidie financieel niet haalbaar is én het wel de meeste duurzame oplossing is.

- Er wordt gestart met vier wijken. Voor twee wijken is het Wijkuitvoeringsplan inmiddels gereed, Hengstdal en Bottendaal. In Hengstdal en Bottendaal wordt ingezet op energiebesparen en zijn geen kosteneffectieve mogelijkheden voor handen om een stap naar aardgasvrij uit te gaan werken. Wel werken we in Hengstdal aan een BES-project (Buurt Energie Systeem)
- Er loopt een verkenning voor het warmtenet voor de oostkant van de stad (Stationsgebied). Nadat gesprekken met Vattenfall zijn vastgelopen, wordt verkend of er een nieuwe leiding kan worden aangelegd vanaf een andere bron, via de westkant.

Geleerde lessen

Terugkijkend zijn de volgende lessen ter sprake gekomen:

Lessen over regie en organisatie

- De opgave vereist veel nauwere samenwerking tussen gemeenten en woningbouwcorporaties dan dat deze gewend zijn. De verhoudingen in Nijmegen zijn goed. Toch is de constatering dat er het afgelopen jaar langs elkaar heen is gepraat en verwachtingen over en weer niet altijd voldoende helder waren en daardoor ook niet zijn aangekomen. Les is dat het belangrijk is om goed van elkaar te weten wat je precies van plan bent en wat je van elkaar verwacht. Dit betekent aan de voorkant actief alle plannen met elkaar delen en de boeken openen. Hier zijn nu explicietere afspraken over gemaakt, waardoor de samenwerking beter verloopt.
- Ook is de organisatie aangepast, met als doel beter te borgen dat de informatie op alle punten in de organisaties komt waar deze moet zijn. De gemeente constateerde namelijk dat informatie die ambtelijk met de partners was gedeeld en besproken, niet automatisch ook op bestuurlijk niveau bekend bleek te zijn en vice versa.

Lessen over het creëren van de benodigde randvoorwaarden

- Les is dat het ontzettend veel tijd en inzet vergt om de benodigde randvoorwaarden te (helpen) creëren voordat er daadwerkelijk met de uitvoering gestart kan worden. De gemeente is bezig op vier verschillende schaalniveaus (landelijk, provinciaal, gemeentelijk en wijk/buurniveau), met verschillende spelers, wat de opgave ontzettend complex maakt. De gemeente 'wil graag voetballen, maar dit is lastig want de schoenen moeten nog worden aangeschaft, de lijnen moeten nog getrokken worden etc.'

Lessen over wijkgerichte aanpak

- Les die inmiddels is geleerd is dat een aanpak op het schaalniveau van een wijk om twee redenen ingewikkeld is:
 1. De gemeente heeft bij het opstellen van de eerste wijkuitvoeringsplannen geconstateerd dat de wijken allemaal enorm gedifferentieerd zijn. De gemiddelde wijk in Nijmegen kent een woningtypologie van tussen de 6 en de 10 soorten. Hierdoor is het niet mogelijk om op wijkniveau één systeem te definiëren dat voor alle woningen kosteneffectief én duurzaam is.
 2. Het is lastig om de bewoners op het schaalniveau van een hele wijk voldoende te bereiken en mee te nemen.
- Daarom is de strategie om stapsgewijs aan de slag te gaan met projecten en maatregelen, en hierbij steeds te zoeken naar natuurlijke eenheden (bijv. een buurtenergiesysteem als eenheid). De gemeente vindt het hierbij van belang om:
 - zoveel mogelijk aan te sluiten op de investeringsagenda van de corporaties. Deze werkzaamheden vormen namelijk een belangrijke startmotor en dit maakt het kosten-efficiënter;
 - te beginnen waar dit kan en grondgebonden woningen zo nodig op een ander 'gepast' natuurlijk moment aan te sluiten. Ontzorgingsconstructies zijn daarbij nodig;
 - met het oog op de opschaling, te komen tot aanpakken die repeteerbaar zijn.

Lessen over regierol i.r.t. wetgevend kader

- De gemeente constateert dat zij onvoldoende in staat is om de regie te kunnen voeren en de publieke belangen te waarborgen (zoals betaalbaarheid, duurzaamheid, transparantie, keuzevrijheid en energierechtvaardigheid- de randvoorwaarden die de gemeenteraad heeft meegegeven bij de realisatie van warmtenetten). Hier liep de gemeente concreet tegenaan in haar verkenning voor het stationsgebied. De situatie is hier dat concessiehouder voor dit gebied niet bereid is het net open te stellen voor derden. De keuzevrijheid kon via deze samenwerking dus niet gewaarborgd worden. Daarom verkent de gemeente nu het publieke spoor: zelf een publiek warmtebedrijf oprichten en het netwerk aanleggen.
- De nieuwe Warmtewet biedt (in de huidige opzet) nog onvoldoende oplossingen voor dit probleem. Uit een analyse van de VNG blijkt dat de meeste knelpunten die de gemeenten ervaren ten aanzien van de invulling van hun regierol met het nieuwe wetsontwerp niet worden weggenomen. De insteek van EZK lijkt te zijn: hoe regel ik de marktordening- gegeven de commerciële belangen. Dit is een andere insteek dan: hoe regel ik de marktordening zo, dat er optimaal gestuurd kan worden op de borging van de publieke belangen. Dit vraagt nog aandacht bij de verdere uitwerking van de Warmtewet.
- Belangrijk knelpunt in de nieuwe wetgeving is dat een publiek warmtebedrijf aan allerlei voorwaarden moet voldoen, die maken dat de variant die gemeente Nijmegen voor ogen heeft (vergelijkbaar met de

variant in Delft en Zaanstad), na invoering van de nieuwe warmtewet niet mogelijk zou zijn. Zo schrijft de wet voor dat er één eindverantwoordelijke moet zijn voor de leveringszekerheid. Terwijl de gemeente een variant voor ogen heeft waarin de leveringszekerheid geborgd wordt via afspraken in onderlinge contracten (publiek/privaat). (Concreet is het idee: een netwerkbeheerder als eigenaar van transport- en distributienet, gemeente die hierin participeert, en een private partij die de productie doet en de warmtelevering).

- Wat met de nieuwe Warmtewet overigens wel verbetert, is dat cherrypicking wordt tegengegaan (met de verplichting dat een bedrijf het totale kavel moet bedienen) en dat de keuzevrijheid beter wordt geborgd door de verplichte overdracht van infrastructuur na verloop van een concessieperiode (economisch eigendom bestaat dan niet meer).

Lessen over communicatie en het creëren van draagvlak

- De gemeente is gestart met een stadsbrede campagne, gericht op informatievoorziening en bewustwording. De boodschap is niet 'u gaat van het aardgas af'. Aardgasvrij is slechts een bouwsteen in een veel breder verhaal over de verduurzaming van de stad, waar bijv. ook circulair en klimaatadaptief bouwen deel van uitmaken. Het moet elkaar allemaal gaan versterken.
- Uit onderzoek blijkt dat het draagvlak binnen Nijmegen voor verduurzaming vrij groot is.
- Ondanks corona, lukt het om bewoners te bereiken. Zo heeft de gemeente recent een Webinar georganiseerd waar zo'n 700 mensen aan deelnamen.
- De overtuiging is dat je mensen alleen meekrijgt, zeker particulieren, als je hier als gemeente ontzorgingsconstructies voor ontwikkelt. Denk aan ondersteuning bij de gezamenlijk inkoop van materialen. Iets waar de gemeente mee bezig is, en waar veel animo voor blijkt te zijn. Les is dat je het zowel technisch als financieel zo gemakkelijk mogelijk moet maken. Om deze reden wordt in de marktconsultatie ook aan de marktpartijen voorgelegd hoe zij een rol zouden kunnen spelen in de ontzorging van de bewoners.
- Lastige doelgroep om te bereiken zijn de kleine VvE's (2-4 woningen), die soms slapend zijn. De gemeente heeft dus te maken met bewoners die samen moeten beslissen, maar elkaar niet eens kennen.

Reflectie op bijdrage PAW

- Het aanbod vanuit het PAW is groot. De gemeente moet daarom selectief zijn in waar ze aan deelneemt.
- Waar vooral behoefte aan is vanuit het Rijk, is dat er zaken in de randvoorwaardelijke sfeer beter geregeld worden. Zo blijft een vorm van gebouwgebonden financiering nodig om particulieren mee te krijgen. Ook een verdere socialisatie in de Warmtewet is nodig.
- De hoop is dat het volgende kabinet zich realiseert dat wanneer zij de transitie onderschrijft, dat dit betekent dat er financiering vanuit het Rijk nodig is, en dat de nieuwe wetgeving gemeenten ook echt helpt in het voeren van de regie.

- Waar zorgen over zijn, is dat het niet de verwachting is dat er - in navolging op het onderzoek van het ROB naar de uitvoeringskosten - voor de volgende formatie financiering voor gemeenten beschikbaar komt. In dat geval valt er een gat in de begrotingen van de gemeenten, wat echt tot problemen leidt in de uitvoering.